

1. Miért nevezték a népek országútjának az eurázsiai sztyeppéket?
2. Határozd meg a nomád életmód főbb jellemvonásait!
3. Mi történt őseinkkel Etelközben?
4. Ki volt Álmos?
5. Mitől nevezetes évszám 895-ben?
6. Milyen jelentősége volt a pozsonyi csatának?
7. Miért értek véget a kalandozások?

A feladatok elvégzésének határideje: 2021.02.12 12:00, a határidőt legyetek kedvesek betartani! Pótlásra lehetőség nincs! Az elmaradt feladatok következménye, kivétel nélkül az elégtelen érdemjegy.

11. Hét (Társadalomismeret) – Honfoglalás

NÉPEK ORSZÁGÚTJA – AZ EURÁZSIAI SZTYEPPE

Az ókor végi nagy népvándorlást a hunok idézték elő. 370 körül jelentek meg a Volga vidékén, majd rövidesen megérkeztek a Kárpát-medencébe. A hunokat az avarok követték, majd más török népek következtek. A kelet-európai pusztán rövid időre létrejött a bolgár-török birodalom, s ennek szétesése után (670 táján) a kazárok birodalma emelkedett fel.

A ló házasítását követően, a Kr. e. 2. évezred óta vonultak állataikat legeltetve a nomád népek. Nagy népmozgásokat váltott ki, ha egy nép életkörülményei akár a legelők kiszáradása, akár külső támadások hatására jelentősen romlottak.

A magyarokat a IX. századtól kezdve lehet elkülöníteni más népektől; azelőtt eleik más sztyeppebirodalmak, más népek nevei mögött rejtezhettek. Jellegzetesen törökségi népként léptek a történelem színpadára. Az eredethagyomány és a harcmódor mellett erről tanúskodik a rovásírás, valamint több fontos műveltségi szavunk is: ökör, bika, üsző, borjú, búza, sarló, tarló, szőlő, bor, törvény, gyűl, sereg, bélyeg, bűn stb.

LEVÉDIA

Bíborbanszületett Konstantin császár alapján az ősmagyarok első névről ismert kelet-európai szállásterületét Levédiának nevezzük. Levédia a Don és Dnyeper folyó vidékére tehető. Új szálláshelyükön a magyarok a Kazár Birodalommal kerültek szoros kapcsolatba (VII–IX. század).

ETELKÖZ

Őseink a IX. század első felében kétfelé váltak. Az egyik tömb keletre, Perzsia vidékére (Irán, Kaukázus térsége) költözött. A másik Levédiától nyugatra vonult, Etelköz (Folyóköz) földjére, a Don és a Duna közötti síkvidékre. Az etelközi magyarokból lettek később a Kárpát-medencében hont foglaló magyarok, akiknek leszármazottai azonban még a 950-es években is szoros kapcsolatot tartottak a Perzsia tájára költözöttekkel. Amikor évszázadok múltán a Kárpát-medencei magyarok keresni kezdték keleti véreiket, először a Perzsia-vidéki szabír-magyarok felé indultak. Ott ó Domonkos-rendi testvér ezt az utat hagyományozta Julianusra, aki azonban viszontagságos útja után egy másik, keleten maradt magyar népcsoporthoz érkezett 1236-ban. ■ BASKÍRIA Julianus barát említett e, hogy az „Etil” folyó vidékén találkozott magyarokkal. Az Etil folyó a Volga. Vagyis a Domonkos-rendi szerzetes a Volga és a Káma vidékére jutott el. Vannak, akik ezt a területet a magyarság őshazájának tekintik, holott csak annyi biztos, hogy egy régebben, az etelközi szétválás előtt leszakadt magyar népcsoport utódai 1236-ra már a Volga-vidéken laktak. Ezt a területet Julianus Ungaria Magna (Nagy = Régi Magyarország) néven nevezte. A XIII. századi későbbi utazók ezt a Régi Magyarországot Baskíriával azonosították. E keleten maradt testvéreink jelentős részét a tatárok elpusztították. Maradékaik beolvadtak a baskírok közé.

ÁLLAMALAPÍTÁS ETELKÖZBEN

Etelközben került sor a magyar sztyeppeállam megalapítására. 850 körül Álmos vezér, aki a családi hagyománya szerint Attila hun király leszármazottja volt, egyeduralomra jutott. A hét vezérnemzetség feje, a „hét fejedelmi személy” – a hagyomány szerint: Álmos, Előd, Ond, Kond, Tas, Huba, Töhötöm – közül Álmos emelkedett mind fölé. Valószínű, hogy a vérszerződést (ezt a szkíták óta ismert sztyeppe

szokást) a többi nemzetségfő nem egészen önként, hanem inkább Álmos katonai erejének hatására köthette. E hét „fejedelmi személy” egy-egy nagyobb nemzetség vagy törzs élén állt. Csakhogy a vérszerződés után olyan erős állami egységbe tömörültek az etelközi magyarok, hogy a törzsek önálló politikai tényezőkké sosem váltak. Ezért nem érdemes magyar törzsszövetségről beszélni. Mivel Álmos utódai közül fiát, Árpádot, és annak dédunokáját, Gézát (Szent István apját) külföldi írók egyaránt „nagyfejedelem” formában említik, ezért Álmos sztyeppeállamát Magyar Nagyfejedelemségnek érdemes neveznünk. Az etelközi tartózkodás idején csatlakoztak a magyarokhoz a kazároktól elpártolt kabarok (lázadók). A kabarok, amint az a nomádoknál szokásos volt, segédhadként támadáskor elöl, visszavonuláskor hátul küzdöttek.

A KÁRPÁT-MEDENCE A HONFOGLALÁS ELŐTT

Attila halála után (453) a Hun Birodalom szétesett, s a Kárpát-medence germán népek hazájává vált. A germánokat a Baján kagán (fejedelem) vezetésével érkező avarok űzték el (568), és az Alföldet birodalmuk központjává tették. Az avarok a hunokhoz hasonlóan Ázsia mélyéről indultak a sztyeppe országútján nyugatra. Európa nekik köszönhette a kengyel megismerését (enélkül nem alakult volna ki a páncélos lovagi harcmodor). 680 táján a bolgár-törökök birodalmának felbomlásakor onogurok (elő-magyarok?) érkeztek avar földre. Nagy Károly frank uralkodó több hadjáratot indított az avarok ellen a VIII–IX. század fordulóján. E támadások és a kialakuló belviszály miatt 822 körül összeomlott az Avar Kaganátus. A Nyugat-Dunántúlon frank uralom jött létre („Karoling Pannonia”), a Kárpát-medence délkeleti és erdélyi részei a Bolgár Birodalom befolyása alatt álltak, míg az északnyugati és déli végeken, a Morva és a Morava folyók mentén szlávok éltek. A nyugat-dunántúli avarok frank hűbért vállaltak, és megkeresztelkedtek. A Kárpát-medence középső és keleti síkvidékén lakozó avarok megőrizték függetlenségüket.

KETTŐS HONFOGLALÁS

László Gyula XX. századi régészprofesszor jutott arra a megállapításra, miszerint az avarok Kárpát-medencébe érkező második hullámát (670 körül) nem törökök, hanem egy „elő-magyar” népesség alkotta, s ezek megélték a magyar honfoglalást. Ezt az elméletet nevezzük kettős honfoglalásnak. A bizonyítás előtt nagy nehézségek tornyosulnak. A tárgyak és a csontok, amint azt tudjuk, némák, így nem szólnak néhai tulajdonosaik népi hovatartozásáról. Egykorú, elegendő számú nyelvemlék híján nem tudjuk, mikor és hány hullámban érkezett a magyar nyelv a Kárpát-medencébe. Az írott források alapján viszont tény, hogy az Avar Kaganátus területére jelentős „onogur” népesség érkezett. Ha ők magyarul beszéltek, bennük „elő-magyar” népességet látunk, akkor jól érthető, hogy a IX. századi honfoglalók magyar nyelven fenn tudott maradni, mert többségi „segítséget” kapott az itt találtaktól. A honfoglalók pedig magyarul kellett, hogy beszéljenek, mert különben leszármazottaik közül Julianus barát nem értett e volna meg a keleten maradt magyarok nyelvét.

A HONFOGLALÁS

Őseink már megismerték a Kárpát-medence tájait. A hegyektől védett pusztákat alkalmasnak találták a letelepedésre. Felismerték, hogy a politikai megosztottság miatt egyetlen hatalom sem tudná megakadályozni a beköltözést. Ezért dönthettek úgy, hogy Etelközből ide teszik át a Magyar Nagyfejedelemség központját. Forrásaink nem egységesek a magyar bejövétel időpontja tekintetében. A XIX. század végére a 895-ös évszám és a Vereckei-hágón át történt bejövétel vált elfogadottá. Csakhogy

862-ben és 881-ben már frank uralom alatti területeket támadtak magyar seregek. Ezért jogos arra gondolni, hogy a IX. század közepére a Magyar Nagyfejedelemség népe legalább részben átköltözött a Kárpát-medencébe, mert innen jobban figyelemmel kísérhette a frank területek politikai fejleményeit. A honfoglalást így a 862–895 közötti időkre érdemes keltezni, és azt tudatos, hosszan tartó folyamatnak tekinteni. A IX–X. század fordulóján sokasodó magyar támadások eszerint már a berendezkedést voltak hivatva biztosítani. Álmos és/vagy Árpád? Nem tudjuk pontosan, mikor történt a hatalomváltás apa és fi között. Csak az biztos, hogy Álmos már a Kárpát-medencében halt meg (valószínűleg Erdélyben), ezért a magyar honfoglalás Álmos és Árpád együtt es érdeme. A Kárpát-medencébe betelepülő törzsek gyorsan lejutottak az Alföldre, és a Garam–Duna vonaláig megszállták a vidéket. Ezen a területen, a bolgárokon kívül, nem találkoztak számottevő ellenállással. A következő évekről nem szólnak a források, de nyilvánvalóan a sorok rendezése, az új hazában való berendezkedés kötött e le erejüket. Ezt igazolja, hogy több évig nem indítottak hadjáratot nyugat felé.

GYŐZELMEK BRENTÁNÁL ÉS POZSONYNÁL

A keleti frank császár a magyarok segítségét kérte itáliai ellenfele, Berengár király visszaszorításához. A magyarok 899-ben Észak-Itáliára támadtak, ahol pusztítottak, városokat raboltak ki. Szeptember 24-én a Brenta folyó mellett legyőzték Berengárt. Az itáliai király felismerte, milyen nagy katonai erőt képvisel a lovas-íjász ellenség, ezért később a maga oldalára állította őket. 904-ben már Berengár hívta segítségül a magyarokat. Az új haza biztosítása további harcokat igényelt. A Keleti Frank Birodalom nem nyugodott bele a Karoling Pannónia elvesztésébe. Seregei nagy erővel

támadtak a Duna mindkét partján, de a pozsonyi csatában 907. július 4–5-én teljes vereséget szenvedtek. Ezzel a győzelemmel a magyarság szentesítette a honfoglalást, biztosított a fennmaradását a Közép-Duna-medencében.

A TÁMADÓ HADJÁRATOK

A magyarok leggyakrabban nyugat felé támadtak. Német (bajor, szász) és itáliai területek voltak legtöbbször a célpontok, de gyors lovaikkal kijutottak az Atlanti -óceán partjára (920), és átkeltek a Pireneusokon is (942). Néhány támadás elérte a bolgár és a bizánci területeket is. Ezeket a jól szervezett hadjáratokat közkeletű, ám helytelen kifejezéssel kalandozásoknak szokás nevezni. A hadjáratok célja többértű volt. A magyar seregek „megrendelésre” érkeztek: egy-egy uralkodó ellenségei meggyengítésére használta fel eleinket. A győzelmekben szerepet

játszott a nyugatiak számára szokatlan lovas-íjász harcmódor. A fegyelmezett magyar csapatok heves támadásai, színlelt menekülései megbontották a fegyelmetlen nyugati alakulatokat. Tény, hogy a hadjáratokat zsákmányszerzés kísérte. Harcias őseink elsősorban a gazdag templomokat, kolostorokat rabolták ki. Ugyanakkor a hadjáratok során kiismerték a hatalmi viszonyokat. Ez lehetővé tett e, hogy bekapcsolódjanak az európai hatalmi harcokba. A sikeres támadások évtizedekig távol tartották az ellenséges hadakat Magyarországtól. A sikerek döntően a hűbéri berendezkedésű országok széttagoztságának köszönhetők. A magyar támadások ezért idővel összefogásra sarkallták a nyugatiakat. I. (Madarász) Henrik szász uralkodó adófizetéssel vásárolt békét a magyaroktól, s a nyugalmat erőgyűjtésre használta fel. Később megtagadta az adót, és páncélos seregével Merseburg közelében megfutamított a betörő magyarokat (933). Henrik fia, I. (Nagy) Ottó döntő csapást mért eleinkre Augsburgnál (955), ami a nyugati „kalandozások” lezárulását jelentett e. A Bizánci Birodalom területére vezetett hadjáratok 970-ben értek véget